

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrť leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 16. julija 1884.

Obseg: O mlečnosti raznih plemen. — Obdelujmo umno naša polja! (Dalje.) — Študije o povzdigi našega kranjskega sadjarstva. (Dalje.) — Trgovinska in obrtna zbornica. (Konec.) — Govor dr. Bilinskega o šestem oddelku obrtniške postave v državnem zboru 16. maja (Dalje.) — Noč pred sv. Dnevom. (Dalje.) — Naši dopisi. — No- vičar.

Gospodarske stvari.

O mlečnosti raznih plemen.

Spisal Fr. Povše, vodja kmetijske šole v Gorici.

Pred desetletji redili so živino večinoma le, da so od nje dobivali za polje potrebni gnoj. Sedaj pa je drugače; živina je še edini izdatni steber gospodarstva, ki gospodarju pomaga prenašati težavni položaj. Izpodrejevanje lepih volov se dovolj dobro splača, še bolj pa umno vrejeno mlekarstvo, ker fino maslo in dober sir se daleč v svet more za lep denar prodajati. In istina je, da ne kmalu kateri pridelek ima tako stanovitno nespremenjeno ceno, kakor mleko in iz njega napravljeni izdelki, maslo in sir.

Žito je negotovo, ali ga vniči moča, ali rija in snet, ali celó toča; še manj siguren je pridelek vinogradov. Trave pa in krmenskih rastlin se redno več ali manj pridela. Da pa se zares lepih dohodkov od krav dobiva, treba, da nastavimo v hlev resnično tudi dobre molzne krave. Ne moremo oporekati, da je resničen pregovor: krava pri gobcu molze, pa tudi ravno tako neovrgljiva je istina, da je dokaj odvisna mlečnost od plemena in od posamesne živali same.

Treba toraj postaviti v hlev prave molzne krave in te tudi primerno krmiti in oskrbovati. Kaj ti pomaga imeti v hlevu 20 krav pravih škatelj, katere le veliko sena požro, pa malo molzejo.

Mlečnost je sicer odvisna od plemena, ker neovrgljivo je, da izmed goved je holandsko pleme najbolj mlečno. Ko ima krava ogerskega plemena v letu komaj 600 bokalov (tudi manj), namolze se od dobre holandske krave 3000 pa tudi 4000 in več bokalov mleka.

Da so nekatera plemena tako odlična za molžo, prihaja pa odtod, ker dotični gospodarji so zdavnej ravnali se pri zbiranju plemenske živine po zlatem nauku: — Plodi in pari vedno najboljšo in lepšo živino z najboljšo in lepšo, stanovitno od rodu do rodu. In zbirali so za pleme Holandci vedno le one krave, katere so prav veliko mleka dajale in zopet za oploditev zbirali junce od slovečih krav — mlečnih izvirajoče. Saj so tako tudi Angleži v teku 50 let iz Collingove čede odgojili dandanes po celem svetu slovečo šorthornsko goveje pleme, najodličniše izmed vseh evropskih govejih plemen za spitanje, da so zbirali vedno najdebelsi in radoješčno živino za pleme.

Dr. W. Fleischman, sloveči živinorejec švicarski, sestavil je sledeče številke, to je, uvrstil posamezna goveja plemena glede njih mlečnosti ter vzel kot srednjo mero, torej ne kar boljše krave dotičnega plemena dajo, ampak le srednje:

Holandsko pleme . . .	3000 litrov,
Oldenburško	2800 "
Švicko-Unterwaldensko	2600 "
Welserthalsko . . .	2990 "
Montafunsko	2900 "
Breitenburško . . .	2900 "
Angleško Ayrshyrsko	2900 "
Simentalsko	2300 "
Pincgavsko-Belansko .	2000 "
Muricodolsko	1900 "
Ogersko-Podolsko . .	800 "

Čeravno je istina, da je mlečnost lastnost posebnega plemena, vendar se mora priznavati tudi, da je ta mlečnost nekaterim živalim v tistem plemenu več, drugim manj lastna. Zato ni dovolj, da gledamo pri nakupovanju krav le na to, da je od znanega mlečnega plemena.

Nahajajo se v slehernem plemenu krave, ki so dobre mlekarice. Pri dobrih mlečnih plemenih so navadno vse krave dobre mlečnosti, vendar nekatere prav dobre, kakor tudi posamesne manj vredne; pri slabih mlečnih plemenih pa se morejo nahajati tudi nekatere prav dobre molzarice, a malo jih je.

Zato nekateri živinorejci trdijo, da mlečnost je le lastnost posamesnih živali in ne celih rodov, kateremu izreku pa mi ne moremo naravnost pritrjevati. Res se najdejo izredno mlečne krave v posamesnih rodovih, a to so le izjeme. Tako se je nahajala v Magdeburškem na grajščini Heinrikovi krava navadnega holandskega plemena, ki je od 15. oktobra 1848. do 14. oktobra l. 1849., torej v enem letu namolzla 8476 litrov mleka. Enako veliko mlečnost imela je po celi Avstriji sloveča krava „črna Iette“ imenovana, ki je v letu dajala 8019 litrov mleka. Po teletenju dajala je na dan do 40 litrov. Mlečnost krav pa je tudi odvisna od raznih razmer.

Resničen je star pregovor, da krava, ki malo dobiva skoz gobec, tudi malo oddaja skoz sesce in črevo, torej malo mleka in malo blata ali gnoja.

(Konec prihodnjič.)

vela. Sukanje valjarja e vrši se po zobatih kolesih n n, katera dobijo pregib od velicega levega kolesa. Za vprego ima stroj vojnice. Za hlapca je na levi strani prirejen sedež s.

Ta stroj opleve na dan skoraj 4 orale ali pa 2 hektara.

Po dr. P. Kresnik-ovem spisu v „Oesterreich. landw. Wochenblatt“.

Za konjerejce.

C. kr. deželna vlada razglasuje z dopisom od 5. julija t. l. št. 6054 naredbo c. kr. poljedeljskega ministertva od 19. junija t. l. št. 946 s sledečo vsebino:

Večkrat izraženo željo, da bi c. kr. erar potrebne konje za vojno kupoval neposredno od kmetovalcev, koji izrejajo sposobne konje, so dotične oblasti spoznale kot opravičeno.

Dobro sredstvo, neposredni nakup konj pospeševati, so semnji za mlade, za vojno sposobne konje (Remonten-Märkte), kateri se bodo s časom vpeljali. Da se taki semnji povoljno obnesejo, treba je poprej posebnih priprav.

Zaradi tega je ukrenilo c. kr. ministerstvo za poljedelstvo po dogovoru s c. k. vojnim ministerstvom naredbo, da se bodo kupovali vsako leto o priliki premiranja konj za vojno sposobni mladi konji, „remonte“ imenovani; za nakup remont pooblaščen je poveljnik dotične žebčarske postaje.

Takošen nakup remont vršil se bode uže pri letošnjem premiranju konj potom poveljništva žebčarske postaje po tem-le načinu:

Kupovali se bodo pri imenovanem premiranju navadni konji za ježo kavalerije in artilerije ter vprežni konji za artilerijo; nadalje remonte za remontno postajo v Pibru in konji za ježo po viši ceni, to je, konji za oficirje.

Pri nakupu so merodajne določbe dotičnih vojaških službenih knjig (Pferdewesen des k. k. Heeres. I. Theil.)

V prvi vrsti gledalo se bode na nakup remont za ježo ter se bodo kupovali izjemoma tudi polpetoletni konji.

Remonte za kavalerijo, koje se imajo oddati takoj dotičnim polkom, ravno tako remonte za ježo pri artileriji ne smejo biti manj stare kot 4 leta; vprežni konji za artilerijo pa ne pod 4½, le če so iz kakega kobilarstva smejo biti le 4 leta stari.

Konji, določeni za remontno postajo v Pibru morajo biti vsaj tri leta stari.

Povprečna cena pri nakupu remont leta 1884. bode ta-le:

275 gold. za navadnega konja za ježo podčastnikom artilerije in kavalerije sploh;

325 gold. za konja za ježo oficirjem pri kavaleriji in artileriji;

350 gold. za vprežnega konja za artilerijo;

250 gold. za konja določenega za remontno postajo v Pibru.

O mlečnosti raznih plemen.

Spisal Fr. Povše, vodja kmetijske šole v Gorici.

(Konec.)

Največ molze krava po odstavljenju teleta; 9—10 tednov pred dovršeno brejostjo ali porodom zopet ostavi.

Ako se krava redno dobro krmi, zamore se trditi, da njena mlečnost blizo v sledeči meri raste in odpada:

Krava, ki je 300 dni molzla in je dala v teh 300 dneh 2316 litrov mleka, je sledeče množine v posameznih dobah namolzla:

V prvi dobi (28 dni po porodu po 19 litrov)	530 litr.
V drugi dobi (75 dni potem po pretekli 1. dobi po 12 litrov)	900 „
v tretji dobi (197 dni po 4½ litrov)	886 „

skupaj 2316 litr.

Tudi od starosti krave odvisna je mlečnost. Vsakateremu živinorejcu je znano, da prvesnice navadno le malo molzejo, po drugem teletu uže boljše, po tretjem uže dobro in po četrtem teletenji navadno stopi krava v polno mlečnost.

Ta mlečna sposobnost traja potem zaporedoma nekoliko let, ko pa je krava 10—12 ali več let stara, ko je torej 8—10 telet storila, potem pa pričinja zopet pešati v mlečnosti, čeravno se nahajajo tudi stare krave, ki v pozni starosti še vedno veliko mleka dajo. Tako smo imeli na kmetiji naše šole pincgavsko kravo, staro 13 let, ki je, če tudi bolehna, 3154 litrov mleka v letu namolzla. Dokazano pa je tudi po natančnih statističnih zapiskih, da od 100 čez 12 let starih krav je gotovo 25 na pljučni tuberkulozi bolnih. Taka bolezen se spozna po tem, da krava pogostoma suho pokajljuje. Ker pa je ta bolezen nalezljiva, razvidno je, da uže zaradi nevarnosti ukuženja drugih mlajših krav ni varno prestarih krav, posebno če to bolezen na njih opazimo, imeti in obdržati v hlevu. Pljučna tuberkuloza krav pa ni le nalezljiva, ampak tudi podeljiva, to je teleta od takih krav storjena nosijo vsa v sebi nagnjenost ali dispozicijo za pljučno tuberkulozo.

Pa tudi mleko takih krav ni prav varno, posebno surovo, nezavreto uživati, ker dokazani so slučaji, da so ljudje po mleku takih tuberkuloznih krav na pljučah zboleli; posebno otročičem, katerim je mleko glavni živež, je zelo nevarno tako mleko.

Tudi ni mleko takih krav tolsto in sladko, pač pa vodeno in polno apnenih solnin. Iz takega mleka se malo smetane nabere in tudi iz take smetane se le revno maslo vmede.

Da bodo tedaj krave res dajale dovolj in dobrega mleka, moramo na vse našteto ozirati se in se ve da ne pozabiti na izrek, da krava pri gobcu molze. Zastonj boš, dragi prijatelj, sošteval vsakdanjo molžo ter pričakoval, da sošteješ koncem leta 2000 in več litrov mleka, če tudi si kupil kravo sicer dobrega mlečnega plemena. Postreči ji moraš z dobro krmo in sicer s tako, katera je dobro prebavljiva in sposobna za pospešitev mlečnosti. Kdor se hoče natančno o tem prepričati, potrudi naj se le na našo šolsko kmetijo in pokazal mu bom zapisnike o molžah, v katerih bo razvidel, kako naglo so vse krave popustile dobro molzti, ko so dobivale manj dobrega sena.

Naj tu navajam prav kratko za krmenje molznih krav sposobne rastline in v njih posebnosti kaj prištavim.

Trigonela, tudi grško seno imenovana, pospešuje mlečnost in je tudi za molzne krave jako zdrava. *Trigonela* raste tudi v revnih zemljah ter tudi sušo dobro prenaša.

Esparseta, posebno pa lucerna je za molzne krave velike vrednosti.

Grahoršica je posebno zelena kot zgodnja krma vredna, da jo živinorejci sejejo. Prav tako zeleno pokošena rž, ki je gotovo prva zelena spomladanska piča.

Kumne, tudi kimelj imenovane, naj bi nikjer na senožitih in pašnikih, po katerih se pase molzna ži-

vina, ne pomanjkovalo, ker jako pospešuje mlečnost ter tudi ima zdravilno moč, to je, kumna brani, da živine ne napenja, posebno kedar mnogo frišne detelje dobiva. Celó mleko dobi po njej prijeten okus.

Regrat je znan kot zdravilna piča, po kateri krave dobro molzejo. Nekateri hočejo trditi, da po nobeni krmi krave toliko ne molzejo kakor po regratu. Tudi je mleko polno tolšče ali smetane.

Tudi *beli ženof* zgodaj zelen pokošen vpliva na mlečnost. *Italijanska ljulika* je jako dobra za molzne krave prav tako iz vrste trav:

Francoska pahovka, timotejka, lesičji rep, svinjski rep. Prav priporočati bi morali živinorejcem še setev sirka in koruze za zeleno krmo, ker nekmalo katera druga rastlina toliko piče donaša kakor sirk zelen pokošen. Posebno sirk (*sorghum*) je za to neprecenljive vrednosti posebno za molzne krave, katerim je poleti izvrstna piča in gotovo zdraviša, manj nevarna od detelje, posebno od lucerne.

Da moramo skrbeti za naše molzne krave še v tem, da jim dajemo zdrave vode v dovoljni meri, da žeje ne trpé, je razumljivo. Ne pozabimo tudi privošiti jim na dan saj par lotov soli, katera bo izdatno pospešila prebavljanje, od katerega je odvisna pa tudi mlečnost.

Skrbimo tudi za snažnost in čisti zrak v hlevu, kateri naj bo pozimi gorak, poleti pa ne prevroč, ter obranjen nadležnih muh, sicer bodo krave ker nadlegovane in trpinčene manje molzle.

Študije o povzdigi našega kranjskega sadjarstva.

Spisal R. Doléne, vodja deželne kranjske vinarske in sadjarske šole na Slapu.

(Dalje.)

K gojitvi sadjarstva po pravem gospodarskem načrtu spada eminentno tudi še to, da se smatra sadjarstvo za to, za kar se v gospodarstvu mora smatrati, namreč za oddelek gospodarstva, in ne pa tako rekoč le za gospodarski pritikljaj, kateremu se nika kega gospodarskega pomena ne pridaja. In ako se sadjarstvo za oddelek gospodarstva smatra, po tem je samo ob sebi razumljivo, da mu je treba tudi izdatnega prostora odločiti, ne pa le na male vrtnice, kakoršni se pri sleherni hiši na deželi nahajajo, omejiti ga.

Potrebno je, da si napravijo naši gospodarji tako zvane sadovnjake. To so bolj pri hiši ležeče, dobro zemljate, čez in čez primerno goste, s sadnim drevjem zasajene senožeti. Kjer pa naprava izdatnega sadovnjaka mogoča ni, tam naj se pa tako zvano poljsko sadjarstvo vpelje. Poljsko sadjarstvo ni nič drugega kakor zasaditev posameznih vrst sadnega drevja med posameznimi njivami. V ta namen pustijo se med njivami po dva do tri metre široke pase ledine, in na te zasa di se po ena vrsta sadnega drevja, razume se, da visokodebelnatega, da obdelovanje njiv ne ovira, da ga pa tudi paseča živina poškodovati ne more.

Tako med njive zasajeno sadno drevje vspeva jako dobro, kajti ono naredi korenike pod njivami, katere se večkrat gnojijo, donaša mu pa tudi deževnica iz višje ležečih njiv gnojilne tvarine. Poljska sadjereja podá pa tudi celemu kraju vse drugačno obličje, kajti gole ravnine, goli hribi postanejo za oko prijetno z drevjem prepreženi, na drevju se naselé drobne tice, in iz pustega, tihega, enoličnega kraja; postane prijetno oživiljen log.

K točki 3.

Sadjarstvo mora biti pravilno gojeno, to je, zasajeno sadno drevje se mora tudi tako oskrbovati, kakor to pravila umnega sadjarstva zahtevajo. Pri nas temu žalibog zopet ni po vsem tako, kajti v koliko krajih se najde zasajeno sadno drevje tako zanemarjeno, da je groza. Ravno tako malo se mu streže, kakor bukvi ali hrastu v šumi, in vendar je treba sadno drevje vsako leto obrezovati, čistiti ga je treba, gnojiti mu je treba; potrebno je tudi, da se sadje prav obere in ne brezusmiljeno otrese ali oklati, kar še tako lepo in fino sadje za kupčijo nič vredno stori, drevje pa pohabi.

Kjer je gospodar v sadjarstvu podučen, in kjer ima on tudi pravo ljubezen do njega, tam bode tudi sadno drevje dobro oskrbljeno; ali vse drugače je v nasprotnem, in pri nas prevagljivem slučaju. Koliko je pri nas posebno boljših, to je, večjih gospodarjev, kateri, dasiravno imajo dosti drevja zasajenega, pa za njegovo oskrb, njegovo postrežbo vendar nič ne store, ker ne vedó, kaj naj bi storili, ali pa tudi za to, ker sami vsega storiti ne morejo, ker za to časa ne najdejo; zanesljivega veččega človeka pa tudi nimajo na razpolaganje. Da se vsemu temu opomore, naj bi učitelji po izgledu gosp. M. Ranta v bodočnosti le odrastle gospodarje podučevali, kako se sadju streže, kajti otroke v tem podučevati, je čisto zabadavo, ker oni nimajo ne duševne in ne fizične sposobnosti, da bi take nauke izpeljevali.

Za oskrbovanje ali postrežbo sadnega drevja osnoval naj bi se pa tudi na deželni sadjarski šoli še poseben kurz strežnikov sadnega drevja (*Obstwärter-Kurs*), kakoršne po drugih deželah uže zdavno imajo. Tak kurs naj bi trpel le osem, k večem štirinajst dni, in ondi naj bi se popolnem odraščeni priprosti možki podučevali, kako se drevje pravilno usadi, cepi, kako v prvi mladosti, kako pozneje, kako v starosti obrezuje, snaži, gnoji itd. Takih sadnih strežnikov naj bi bilo dosti po deželi, posebno po večjih posestvih grajščinah, in kranjsko sadjarstvo zadobilo bi čisto drugačno obličje. Namesto da bi se sadno drevje zemarjalo, za plod še grdo lomilo, bi se pravilo oskrbovalo, kar bi bilo drevju, osobito pa gospodarju na veliko korist.

Narodne stvari.

Spomin na Mozirje.

Eden velikih národnih praznikov, ki so ga priredili vrli savinjski domoljubje letos binkoštné praznike, ostane nepozabljen Slovincem in še posebej Mozirčanom; namreč blagoslovljenje zastave „Savinjskega Sokola“ na binkoštno nedeljo v Mozirji, prijaznem trgu Slovensko-Štajarskega, kjer se je zbralo čez pet tisoč Slovencev, in zbrane goste pozdravilo je blizo tristo telegramov. Osebo so slavnost počastili ljubljanski in zagrebški, po deputacijah pa praški in tržaški „Sokoli“, pa kamniški in ljubljanski pevci in razne občine in druga narodna društva. Došlici bili so v Žavcu, Brašlovcah in poslednje v Mozirji izvanredno z navdušenimi slavo-klici sprejeti, iznad poslopij so vihrale slovenske, cesarske in deželne zastave.

Slavoloki so dičili sela in pozdravljali goste v Brašlovcah z napisom od spredaj: „Živijo naši bratje slovenski Sokoli!“ od zadej: „Živel Sokoli!“ Na drugem slavoloku pa: „Prisrčno pozdravljeni vrli slovanski So-